

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заступник проректора
Національного університету
«Одеська юридична академія»,
професор М.Р. Аракелян
«24» жовтня 2021 р.

Національного університету «Одеська юридична академія» про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Хижняк Анастасії Володимирівни на тему: «Цивільно-правовий аспект банківської тасмниці», поданої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», затвердженої Вченою радою Національного університету «Одеська юридична академія» «24» жовтня 2017 р. (протокол № 2)

ВИТЯГ

з протоколу засідання фахового семінару кафедр цивільного права та кафедри права інтелектуальної власності та патентної юстиції Національного університету «Одеська юридична академія» від 1 жовтня 2021 року

ПРИСУТНІ:

ПРИСУТНІ: зав. кафедри, д.ю.н., професор Є.О. Харитонов, О.І. Харитонova;

д.ю.н., професори: І.В. Давидова, О.І. Сафончик;

к.ю.н., професор: О.М. Калітенко; к.ю.н., доценти: Н.С. Адаховська, І.Г. Бабич, О.М. Берназ-Лукавецька, К.М. Глущина, С.В. Завальнюк, Ю.В. Кривенко, К.Г. Некіт, М.В. Матійко, Ю.Г. Орзіх, О.С. Омельчук, В.О. Токарева;

асистенти: Д.Р. Байталок, Д.О. Розумейко;

аспіранти: А.В. Біцок, А.В. Хижняк;

лаборанти: В.С. Лоншакова, В.В. Красова.

З присутніх 4 доктори юридичних наук, 12 кандидатів юридичних наук та 2 асистента – фахівці за профілем поданої на розгляд дисертації.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ:

Обговорення дисертаційної роботи аспірантки кафедри цивільного права Хижняк Анастасії Володимирівни за темою: «Цивільно-правовий аспект

банківської таємниці», поданої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

СЛУХАЛІ:

Доповідь Хижняк Анастасії Володимирівни про результати проведеного нею дисертаційного дослідження.

Обговорення дисертації.

Виступ Хижняк А.В. Еволюція правового регулювання банківської таємниці пройшла шлях від абсолютної недоторканності інформації про клієнта банку, що розумілося природною передумовою банківської діяльності, до сучасного стану розумного і пропорційного обмеження її конфіденційності.

З розвитком та омолодженню сучасних банківських інструментів в Україні клієнтам банків стає доступним все більше можливостей з розпорядження власними коштами або залученням кредитних сум для власних потреб. Поряд з цим все більше інформації про клієнта може надати виписка з його банківського рахунку. Реакцією на таку тенденцію стало провадження в чинне законодавства інституту банківської таємниці. Однак, наповнення дійсним змістом права клієнта банку на конфіденційність, його індивідуальної свободи щодо невтручання в приватне життя напряду залежить від урегульованості відносин набуття, збереження та розкриття банківської таємниці. Отже, саме юридична наука повинна виробити ефективні механізми захисту прав клієнта банку в даній сфері.

Питання розкриття або надання доступу до банківської таємниці неодноразово досліджувалися в роботах фахівців з банківського права, окремих процесуальних галузей права, однак більшість досліджень присвячена виключно процедурним моментам розкриття банківської таємниці в адміністративному та судовому порядку. Попри активну увагу, яка приділяється питанням правового регулювання банківської таємниці, цивільно-правовий аспект її залишився поза увагою дослідників.

В ході дослідження було визначено, що на сучасному етапі розвитку інституту банківської таємниці проходить зміна підходів до розуміння банківської таємниці від конкурентної переваги, яку отримували клієнти окремих банків з огляду на інформаційну політику такого банку та його незалежний статус, до невід'ємного засадничого регулятивного положення у відносинах між банком та клієнтом.

У ході проведення дослідження також було отримано інші наукові результати, які вирізняються науковою новизною, мають важливе практичне та теоретичні значення.

За результатами доповіді А.В. Хижняк були поставлені питання.

Сафончик О.І. Чим пояснюється існування обов'язку банку та його співробітників збереження банківської інформації у таємниці?

Відповідь Хижняк А.В. Причинами та передумовами встановлення

особливих правових режимів охорони значимої інформації можуть бути різні фактори, серед яких: особиста зацікавленість власника інформації, публічний інтерес, державна безпека тощо. Законодавство не може залишити без уваги регулювання таких важливих відносин, як збереження в таємниці відомостей про різні сторони приватного життя й особливих аспектів підприємницької діяльності та іншої конфіденційної та таємної інформації. Однак різниця полягає в тому, що для одних відносин держава встановлює «право», а для інших «обов'язок». Незаконне одержання таких відомостей, їх використання на шкоду користувачу, а також поширення їх особами, яким ці відомості були відомі за родом їхньої діяльності, завдають матеріальну або моральну шкоду особам, яких стосується інформація.

Токарева В.О. Автор наголошує на цивільно-правовому аспекті банківської таємниці. Яке саме місце, на думку автора, відводиться приватно-правовому регулюванню даних відносин?

Відповідь Хиженяк А.В. Як було доведено в роботі, інститут банківської таємниці носить міжгалузевий характер, адже відносини отримання, зберігання, розкриття та відповідальності за несанкціоноване розкриття інформації, що складає банківську таємницю, регулюються одразу декількома галузями права. Норми цивільного, господарського, фінансового, адміністративного, кримінально-процесуального та декількох інших галузей права визначають межі здійснення права особи на збереження банківської таємниці.

Однак, саме право на збереження банківської таємниці справедливо відноситься до цивільних прав, адже у своїй природі воно конкретизує та відображає сукупність особистих немайнових прав, пов'язаних із захистом честі, гідності та ділової репутації особи (право на таємницю приватного життя). Кореспондуючий йому обов'язок є також цивільно-правовим, а самі відносини носять приватно-правовий характер. Однак, саме необхідність дотримання компромісу приватних та публічних інтересів вимушує законодавця встановити ряд імперативних норм, що регламентують порядок розкриття банківської таємниці та встановлюють відповідальність за незаконне розкриття та нерозкриття банківської таємниці.

Берназ-Лукавецька О.М. Як саме впливають тенденції розвитку вітчизняного та міжнародного права в сфері протидії корупції, відмиванню грошей та деофшоризації капіталу на зміст банківської таємниці?

Відповідь Хиженяк А.В. Нажаль, слід констатувати, що негативні явища в нашому суспільстві, такі як корупція, відмивання грошей, здобутих злочинним шляхом, та вимивання капіталу з національної економіки зумовлюють необхідність внесення змін до законодавства та запровадження більш суворих

механізмів протидії даним явищам. В контексті цієї необхідності було зміщено пріоритет в бік публічних інтересів та розширено коло органів, що можуть запитувати розкриття банківської таємниці, а також спрощено ряд процедур отримання банківської інформації. Не підвищує рівень секретності такої інформації і необхідність обміну інформацією між країнами з метою запобігання ухилення від сплати податків. Однак, попри всі ці факти, в межах приватно-правових відносин банки все ще є зв'язаними обов'язком дотримання банківської таємниці, а, враховуючи той факт, що кількість інформації, доступної банком, збільшується через збільшення кількості безготівкових операцій, то важливість ефективної дії гарантій дотримання банківської таємниці в приватно-правових відносинах підвищується.

Крівенко І.О. В. Які саме суб'єкти відносин щодо банківської таємниці виділяється автором? Чи є їх коло обмежене?

Відповідь Хиженяк А.В. Суб'єктів правовідносин, що складаються в сфері банківської таємниці, в найзагальнішому вигляді можна визначити як осіб, на яких в тій чи іншій мірі поширюється дія даного інституту. Їх можна розділити на наступні групи: власники банківської таємниці - клієнти фінансово-кредитних установ; володільці банківської таємниці - банківські установи, які отримують конфіденційну інформацію на підставі договору з клієнтом; користувачі банківської таємниці - співробітники кредитних установ і інші користувачі інформації, які отримують її від власників. Попри намагання в законодавстві та судовій практиці чітко визначити суб'єктів даних відносин, слід визнати, що даний перелік не може бути обмежений, адже дані відносини еволюціонують, з'являються нові банківські послуги та інструменти, а отже розширюється, наприклад коло третіх осіб, щодо яких банк отримує інформацію, надаючи послуги клієнту банку.

Гончаренко В. О. Які основні проблеми законодавчого регулювання та правозастосовчої практики в даній сфері було виявлено під час дослідження?

Відповідь Хиженяк А.В. В ході дослідження було виявлено наступні проблеми законодавчого регулювання та правозастосовчої практики в сфері дотримання банківської таємниці:

- відсутність єдиного підходу до визначення обсягу інформації, що охороняється як банківська таємниця;
- відсутність законодавчо визначеного моменту виникнення обов'язку дотримання таємниці банківської інформації компетентним суб'єктом;
- існування проблем визначення юрисдикції при вирішенні спорів у випадках наявності іноземного елемента у відносинах між банками та клієнтами;

- існування зловживань обов'язком дотримання банківської таємниці у випадках ліквідації банку;

- складність доказування фактів порушення банківської таємниці та неоднорідність практики визначення розмірів відшкодування завданої шкоди.

В ОБГОВОРЕННІ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ ВЗЯЛИ УЧАСТЬ:

Доктор юридичних наук, професор О.І. Харитонова зазначила, що обрана тема є актуальною та обумовленою потребами сьогодення. Представлена робота є самостійною, завершеною, творчою працею, в якій автором вирішені важливі для науки цивільного права завдання. Виходячи зі змісту дослідження, авторкою проведено дійсно ґрунтовне дослідження цивільно-правового аспекту банківської таємниці, визначено як проблеми даної сфери відносин, так і можливі правові засоби їх вирішення, тому висновки можна вважати ґрунтовними та аргументованими. Завдяки обраному підходу до структури роботи авторці вдалось достатньо послідовно розкрити правові засади дотримання та розкриття банківської таємниці. Робота відповідає встановленим вимогам, має практичне значення та може бути рекомендована до захисту.

Кандидат юридичних наук, доцент Ю.В. Кривенко: Актуальність теми, обраної дисертанткою є безумовною, адже законодавство в даній сфері піддається значному реформуванню, що зумовлює необхідність наукового осмислення впливу змін підходів до регулювання даних відносин на ефективність здійснення заявлених гарантій дотримання прав особи на приватність. Вищезазначене підкреслює важливість дослідження автором питань правової природи банківської таємниці та виділення цивільно-правового аспекту даного інституту. Авторка цілком вдало звертається до проблематики питань відшкодування завданої шкоди за порушення банківської таємниці, однак не достатньо уваги приділяє розмежуванню збитків та інших складових шкоди, що спричиняється порушенням права на банківську таємницю. Однак дане зауваження є рекомендацією, яка не впливає на якість виконаного дослідження. Дисертаційна робота Хижняк Анастасії Володимирівни на тему: «Цивільно-правовий аспект банківської таємниці» виконана на достатньо високому рівні відповідно до встановлених вимог та може бути рекомендована до захисту.

Доктор юридичних наук, професор О.І. Сафончик відзначила, що актуальність обраної теми дослідження не викликає сумнівів. Автором приділено значну увагу дослідженню проблем реалізації права на банківську таємницю та принципам належного виконання обов'язку по її збереженню.

Своєчасним є звернення авторки до дослідження саме цивільно-правового аспекту даного інституту, адже в ЗМІ вже достатньо давно виражується думка про фактичне знищення банківської таємниці на тлі рішень, що приймаються з метою удосконалення законодавства в сфері протидії корупції та іншим злочинним проявам поведінки, пов'язаної з приховування фінансової інформації. Дослідження саме обмеженням в реалізації права на банківську таємницю особам з особливим статусом збагатило б роботу, однак, в цілому робота відповідає встановленим вимогам, має елементи новизни та може бути рекомендована до захисту.

Кандидат юридичних наук, доцент Адаховська Н.С.: Представлене дослідження присвячено дійсно цікавій та надзвичайно актуальній як з теоретичного, так і практичного боку проблемі. Автором проведено комплексне спеціальне дослідження генезису інституту банківської таємниці та основних проблемних моментів його законодавчого регулювання та застосування на практиці норм чинного законодавства для вирішення спорів та поновлення порушених прав. Разом з тим в роботі використано значну кількість матеріалів судової практики та дано критичну оцінку підходам, що обрано правозастосочними органами. Деякі елементи аргументації такої оцінки потребують уточнень та викликають дискусію, але в цілому робота Хижняк Анастасії Володимирівни на тему: «Цивільно-правовий аспект банківської таємниці» відповідає встановленим вимогам, виконана на достатньо високому науковому рівні та може бути рекомендована до захисту.

Рецензент д.ю.н., професор Сафончик О.І. зазначила:

Дисертаційна робота Хижняк Анастасії Володимирівни на тему: «Цивільно-правовий аспект банківської таємниці» присвячена актуальній темі – реалізації права на приватність у відносинах з банками суб'єктами цивільного права. Попри численні дослідження інституту банківської таємниці, дані правовідносини не досліджувалися в суто приватно-правовому контексті.

Авторкою проведено комплексне системне спеціальне дослідження проблематики теми, в результаті якого було отримано важливі для науки цивільного права висновки. Хижняк А.В. на підставі проведеного дослідження не лише запропонувала авторське бачення цивільно-правового аспекту банківської таємниці в сучасних умовах розвитку законодавства, але й визначала наявні проблеми правозастосування та запропонували шляхи їх вирішення.

Практичне значення має дослідження автором темпоральних меж дії режиму банківської таємниці. Так, авторкою доведено хибність позиції Верховного Суду щодо початку правової охорони прав власника банківської таємниці з моменту укладення в письмовій формі договору між клієнтом – з одного боку, та банківською установою – з іншого. Даний підхід суперечить

законодавчо закріпленому розумінню банківської таємниці як інформації щодо діяльності та фінансового стану клієнта, яка стала відомою банку у процесі обслуговування клієнта та взамовідносин з ним чи третіми особами при наданні послуг банку і розголошення якої може завдати матеріальної чи моральної шкоди клієнту. Така інформація, як свідчить аналіз практики може бути відомою банку ще до укладення відповідного договору. Так, наприклад, споживче кредитування передбачає взаємодію потенційного клієнта з банком ще до укладення договору.

Позитивно оцінюється опрацювання автором у поєднанні з доктринальними роботами емпіричних матеріалів, що дозволило окрім теоретичних проблем проаналізувати й проблеми правозастосування та представити пропозиції по їх вирішенню.

Важливе теоретичне значення має висновок автора про те, що попри формулювання правової норми щодо збереження банківської таємниці у вигляді «гарантії», відповідно до цивільного законодавства саме за банками як юридичними особами закріплюється цивільний обов'язок збереження банківської таємниці. Аргументованим є висновок, що даний обов'язок слід відносити саме до цивільних через специфіку об'єкта даних правовідносин.

В цілому позитивно оцінюючи основні висновки дисертації, слід зазначити, що окремі положення мають дискусійний характер та потребують додаткової аргументації під час захисту.

Більшій конкретизації потребує висновок авторки щодо функцій інституту банківської таємниці в приватному праві, адже авторка заявляє значення існування банківської таємниці для забезпечення безпечності банківських операцій, довіри та лояльності суспільства, популяризації безготівкових розрахунків тощо.

Доцільно було приділити увагу аналізу даних правовідносин на предмет того, які саме суб'єкти можуть бути суб'єктами відшкодування шкоди за порушення банківської таємниці тим чи іншим чином. Важливо дослідити чи може бути таким суб'єктом комунальна установа, державний орган та інші публічні суб'єкти.

Зазначені зауваження мають уточнюючий характер і не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи. З наведеного вище випливає загальний висновок про те, що дисертація Хижняк Анастасії Володимирівни на тему: «Цивільно-правовий аспект банківської таємниці» за своїм науковим рівнем, одержаними результатами дослідження та пропозиціями відповідає вимогам, що ставляться до наукових робіт такого рівня.

Рецензент к.ю.н., доцент О.М. Берназ-Лукавецька відзначила, що на сьогоднішній день перед вітчизняною наукою цивільного права стоїть завдання опрацювати проблематику змісту та принципів здійснення права осіб на банківську таємницю та визначити дійсний потенціал цього інституту для

захисту приватності суб'єктів цивільного права як пріоритетного об'єкту захисту цивільного права. Практичне значення обраної автором теми полягає в необхідності уникнення неоднозначного застосування норм права судами, правоохоронними органами та НБУ та нагальній потребі уніфікації правозастосовчої практики в даній сфері. Отже, актуальність цивільно-правового аспекту банківської таємниці на сьогоднішній день є безумовною, а рішення авторки щодо звернення до даної теми виглядає слушним та своєчасним. У зв'язку з цим питання, які досліджуються у роботі Хижиак Анастасії Володимирівни мають значення не лише для подальшого розвитку науки цивільного права, а й практичне значення для удосконалення законодавства та практики його застосування.

Досліджуючи доктринальні підходи до визначення природи банківської таємниці, авторка робить слушний висновок про те, що банківська таємниця є умовою забезпечення банківської безпеки.

Дослідниця цілком слушно висловлює думку, що коло джерел правового регулювання відносин збереження та розкриття банківської таємниці є широким та відрізняється приватно-правовим характером останніх. Саме норми цивільного права формують більшу частину інституту банківської таємниці, який попри загалом приватно-правовий характер має й публічний елемент, а отже є міжгалузевим інститутом права. Крім того в структурі даного інституту можна виділити норми, що закріплюють загальні засади реалізації права/обов'язку на банківську таємницю; норми, що передбачають умови та процедури розкриття банківської таємниці; норми, що встановлюють відповідальність за розкриття/нерозкриття банківської таємниці.

Основні положення та висновки дисертації свідчать про те, що авторка цілком успішно впоралася з поставленим завданням та досягла заявленої у вступній частині мети.

Однак, попри все зазначене, дисертаційна робота містить положення, які потребують додаткового з'ясування, обґрунтування.

Позитивним було б звернення дослідницької уваги на специфіці відшкодування збитків в порядку регресу зі співробітників банку. Дане питання є актуальним з огляду на окрему згадку співробітників банку як носіїв обов'язку за збереження банківської таємниці.

Спірний характер має також твердження авторки щодо специфіки природи моральної шкоди у випадках порушення немайнових прав осіб, яка передбачає безумовний характер наявності моральної шкоди у разі наявності встановленого факту порушення права особи. Дане твердження додаткового обґрунтування та посилення на конкретні рішення ССПЛ, на основі яких було зроблено такий висновок.

Проте, зроблені зауваження мають дискусійний характер і не припиняють загальної високої оцінки дисертації, що в свою чергу дозволяє зробити висновок про відповідність дисертації Хижняк А.В. всім вимогам, які висуваються до наукових праць такого рівня.

Науковий керівник к.ю.н., доцент Омельчук Олександр Сергійович зазначив наступне: Актуальність дисертаційного дослідження обумовлена тим, що правове регулювання банківської діяльності на сучасному етапі розвитку українського законодавства знаходиться на стадії зміни підходів до розуміння компромісу публічних і приватних інтересів в ниганнях розкриття банківської таємниці.

Зазвичай відносини в сфері банківської діяльності відносяться до публічних відносин та регулюються відповідним галузевим законодавством. Однак, попри загальноімперативний характер таких відносин вони не ізольовані від цивільних правовідносин.

Зазначене підкреслює важливість дослідження цивільно-правового аспекту банківської таємниці, правових засад збереження та розкриття банківської таємниці, гарантій та механізмів захисту прав осіб на таємницю банківської інформації про них.

Дисертаційне дослідження цілком відповідає плану науково-дослідної роботи кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія» «Цивілістичний вимір інтеграційного розвитку України» на 2016-2020 роки як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір» на 2016-2020 роки (державний реєстраційний номер 0116U001842).

Використана автором структурна побудова дисертації видається достатньо обґрунтованою і логічною. Дисертаційна робота відзначається системним підходом до аналізу предмету дослідження. Структурно дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатку. Структура роботи повністю відповідає завданням дослідження, дозволяє послідовно розглянути всі проблеми та вирішити завдання, поставлені дисертантом при написанні роботи.

Авторці вдалося виконати поставлені завдання та досягти визначеної мети, для чого було використано сукупність філософських, загальнонаукових та спеціальних методів, що відповідають поставленій меті та завданням дослідження.

Структура роботи А.В. Хижняк ґрунтується з логіки побудови дослідження, дисертантка послідовно розкрила питання генезису інституту банківської таємниці, було визначено поняття та проаналізовано юридичну природу банківської таємниці, відмежовано банківську таємницю від суміжних видів таємної інформації, досліджено суб'єктний та об'єктний склад цивільних правовідносин в сфері банківської таємниці, визначено темпоральні межі режиму банківської таємниці, проаналізовано зміст цивільних правовідносин в сфері дотримання банківської таємниці, з'ясовано специфіку цивільно-

правової відповідальності за порушення режиму банківської таємниці в межах третього розділу дисертації.

Підчас дослідження дисертанткою опрацьовано як наявні наукові дослідження з питань проблематики теми, так і матеріали практики та дані з засобів масової інформації, які дозволяють якнайширше визначити обсяг проблематики теми. Важливе значення для формування пропозицій в сфері захисту банківської таємниці має звернення до досвіду зарубіжних країн щодо регулювання подібних відносин та аналіз міжнародних актів, що покликані забезпечити співробітництво в сфері розкриття банківської таємниці.

А.В. Хижняк повністю виконала індивідуальний план наукової роботи та індивідуальний навчальний план. У процесі роботи над підготовкою дисертаційної роботи та виконання індивідуального плану наукової роботи та індивідуального навчального плану А.В. Хижняк проявила себе як ініціативний, старанний, наполегливий, сумлінний дослідник. Індивідуальний план виконала своєчасно та на належному рівні, має високі оцінки.

Дисертація пройшла належну апробацію шляхом публікації її основних положень у фахових виданнях, в тому числі в зарубіжному, та повідомлення про результати дисертаційного дослідження на наукових конференціях, а також неодноразово обговорювалась на засіданнях кафедри цивільного права НУ «ОЮА». Результати проведених авторкою досліджень та отримані нею нові науково-обґрунтовані результати у сукупності розв'язують конкретні наукові завдання, що мають істотне значення для розвитку цивільного права України. Зміст публікацій в достатній мірі відображає основні положення дисертації.

Викладене дозволяє зробити висновок про те, що дисертація Хижняк Анастасії Володимирівни на тему: «Цивільно-правовий аспект банківської таємниці», подана на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», є оригінальним, самостійним, завершеним науковим дослідженням складної проблеми, яка представляє як теоретичний, так і практичний інтерес, відповідає вимогам, встановленим Порядком проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167, може бути рекомендована до захисту на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», а її автор заслуговує, на основі захисту, присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Підсумовуючи виступи, *д.ю.н., професор, зав. кафедри цивільного права Харитонов С.О.* зазначив, що дисертаційне дослідження Хижняк Анастасії Володимирівни на тему: «Цивільно-правовий аспект банківської таємниці» відповідає спеціальності 081-Право та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року №261 (зі змінами і доповненнями від 3 квітня 2019 року №283), п.10 Порядку проведення експерименту з

присудження ступеня доктора філософії затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року №167.

УХВАЛИЛИ:

Затвердити такий висновок щодо дисертації Хижняк Анастасії Володимирівни на тему: «Цивільно-правовий аспект банківської таємниці»:

ВИСНОВОК

кафедр цивільного права та кафедри права інтелектуальної власності та патентної юстиції Національного університету «Одеська юридична академія» щодо дисертації аспірантки кафедри цивільного права Хижняк Анастасії Володимирівни на тему: «Цивільно-правовий аспект банківської таємниці» за спеціальністю 081 – «Право»

Робота виконана на кафедрі цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія».

Тема дисертації схвалена та затверджена на засіданні кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія» (протокол № 5 від 24 жовтня 2017 року) та рішенням Вченої ради Національного університету «Одеська юридична академія» (протокол № 2 від 24 жовтня 2017 року).

Науковий керівник – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права Омельчук О.С.

Еволюція правового регулювання банківської таємниці пройшла шлях від абсолютної недоторканності інформації про клієнта банку, що розумілося природною передумовою банківської діяльності, до сучасного стану розумного і пропорційного обмеження її конфіденційності.

З розвитком та омолодженням сучасних банківських інструментів в Україні клієнтам банків стає доступним все більше можливостей з розпорядження власними коштами або залученням кредитних сум для власних потреб. Поряд з цим все більше інформації про клієнта може надати виписка з його банківського рахунку. Реакцією на таку тенденцію стало провадження в чинне законодавства інституту банківської таємниці. Однак, наповнення дійсним змістом права клієнта банку на конфіденційність, його індивідуальної свободи щодо невтручання в приватне життя напряду залежить від урегульованості відносин набуття, збереження та розкриття банківської таємниці. Отже, саме юридична наука повинна виробити ефективні механізми захисту прав клієнта банку в даній сфері.

Питання розкриття або надання доступу до банківської таємниці неодноразово досліджувалися в роботах фахівців з банківського права, окремих процесуальних галузей права, однак більшість досліджень

придільється питанням правового регулювання банківської таємниці, цивільно-правовий аспект її залишився поза увагою дослідників.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження підком відповідає плану науково-дослідної роботи кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія» «Цивілістичний вимір інтеграційного розвитку України» на 2016-2020 роки як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір» на 2016-2020 роки (державний реєстраційний номер 0116U001842).

Метою роботи є розвиток науки цивільного права щодо правової природи банківської таємниці, а також формулювання пропозицій про вдосконалення чинного законодавства України щодо порядку збереження та розкриття банківської таємниці.

Для досягнення зазначеної мети у дисертації вирішувалися такі *завдання*:
прослідкувати хронологію та особливості формування інституту банківської таємниці на українських землях;

визначити галузеву приналежність інституту банківської таємниці та з'ясувати юридичну природу цього інституту;

на підставі аналізу властивостей порівняти правові режими окремих видів конфіденційної та таємної інформації;

визначити суб'єктів та об'єкти цивільних правовідносин у сфері захисту банківської таємниці;

визначити зміст правовідносин у сфері захисту банківської таємниці;

з'ясувати специфіку реалізації суб'єктивного права на захист банківської таємниці та обов'язку збереження банківської таємниці;

визначити нормативні та практичні особливості реалізації права на захист банківської таємниці;

на підставі аналізу чинного цивільного законодавства та судової практики з'ясувати специфіку притягнення суб'єктів правопорушень у сфері розкриття банківської таємниці до цивільно-правової відповідальності;

надати рекомендації щодо можливих змін та доповнень чинного цивільного законодавства з питань захисту банківської таємниці.

Об'єктом дослідження виступають цивільні відносини, які виникають у зв'язку із виникненням відносин між банківською (фінансовою) установою та клієнтом з приводу збереження персональної інформації клієнта.

Предметом дослідження є цивільно-правовий аспект банківської таємниці.

Методи дослідження. У процесі дослідження були використані загальнонаукові методи (діалектичний, аналітико-синтетичний, системно-аналітичний), а також такі спеціальні методи (логіко-юридичний, порівняльно-правовий).

Використання діалектичного методу дало змогу проаналізувати різні доктринальні концепції щодо правової природи інформації, що містить банківську таємницю (підрозділи 1.2, 1.3). Аналітико-синтетичний метод використовувався для визначення обсягу поняття «банківська таємниця» (підрозділ 1.2). За допомогою системно-аналітичного методу дослідження на підставі аналізу чинного законодавства було визначено фактори, що впливають на ефективність застосування чинних норм законодавства в сфері захисту банківської таємниці (підрозділи 3.1, 3.2). Логіко-юридичний метод дозволив проаналізувати зміст норм чинного законодавства України (ЦК України, ЦПК України, ГК України, Законів України та підзаконних актів), виявити прогалини, що їх містять окремі нормативно-правові акти, а також виявити суперечності окремих нормативних принципів, що регулюють способи та підстави розкриття банківської таємниці (підрозділ 2.2, розділ 3). Порівняльно-правовий метод використовувався для порівняння доктринальних положень, нормативного матеріалу та судової практики в Україні та зарубіжних країнах (підрозділ 2.1.).

Теоретичну основу дисертаційного дослідження склали праці таких вітчизняних та зарубіжних вчених, як В. Тімашова, О. Севастьяненко, А. Сирота, А. Пуценко, Т. Андрієва, К. Беляков, А. Берлач, І. Безклубий, Д. Гетьманцев, О. Герасименко, О. Воронова, Н. Жирнова, Ю. Заїка, Ю. Казаков та багатьох інших.

Емпіричним підґрунтям дослідження слугували акти цивільного законодавства України та окремих зарубіжних країн, міжнародні акти, а також матеріали судової практики України.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є першим у вітчизняній науці цивільного права спеціальним комплексним дослідженням цивільно-правового аспекту банківської таємниці.

У межах здійсненого дослідження одержано такі результати, що мають наукову новизну:

вперше:

- визначено, що на сучасному етапі розвитку інституту банківської таємниці проходить зміна підходів до розуміння банківської таємниці від конкурентної переваги, яку отримували клієнти окремих банків з огляду на інформаційну політику такого банку та його незалежний статус, до невід'ємного зведення до регулятивного положення у відносинах між банком та клієнтом;

- доведено хибність позиції Верховного Суду щодо початку правової охорони прав власника банківської таємниці з моменту укладення в письмовій формі договору між клієнтом – з одного боку, та банківською установою – з іншого. Визначено, що даний підхід суперечить законодавчо закріпленому розумінню банківської таємниці як інформації щодо діяльності та фінансового стану клієнта, яка стала відомою банку у процесі обслуговування клієнта та взаємовідносин з ним чи третіми особами при наданні послуг банку і розголошення якої може завдати матеріальної чи моральної шкоди клієнту, адже така інформація може бути відомою банку ще до укладення відповідного

договору (наприклад, у випадках отримання первинної інформації для визначення кредитоспроможності клієнта при споживчому кредитуванні

- класифікацію есеологічної властивості інформації, що підпадає під режим банківської таємниці, за наступними критеріями: за суб'єктом потенційної цінності інформації (індивідуальна цінність інформації, групова або публічна цінність); за природою цінності (комерційна, особиста, сімейна); за наявністю матеріальної основи цінності (економічно-обґрунтована цінність, нематеріальна цінність).

- доведено, що перелік суб'єктів, які можуть отримати доступ до банківської таємниці, не обмежується суб'єктами, переліченими в п.п. 2-6 ч. 1 ст. 62 Закону «Про банки і банківську діяльність», а бюро кредитних історій у випадку отримання даних, що становлять банківську таємницю, повинні визнаватися утримувачами банківської таємниці.

- доведено, що специфіка природи моральної шкоди у випадках порушення немайнових прав осіб передбачає безумовний характер моральної шкоди у разі наявності встановленого факту порушення права особи. Обґрунтування матеріального еквіваленту спричиненої шкоди потребує оцінки характеру та обсягу моральних страждань, їх тривалості та впливу на життя особи, права якої були порушені;

удосконалено:

- положення про продовження дії режиму банківської таємниці після смертю клієнта банку;

- положення щодо галузевої приналежності інституту банківської таємниці. Зазвичай відносини в сфері банківської діяльності відносяться до публічних відносин та регулюються відповідним галузевим законодавством. Однак, попри загальноімперативний характер таких відносин вони не ізольовані від приватних правовідносин. Діюче законодавство про банки та банківську діяльність надіє фінансовим, податковим, антимонопольним та правоохоронним органам достатньо широкі можливості для отримання інформації, що становить банківську таємницю. Треба розуміти, що весь публічний елемент є невід'ємною частиною забезпечення та охорони банківської таємниці, а згодом і захисту приватного інтересу;

дістало подальшого розвитку:

- науковий висновок щодо формування витоків генезису інституту банківської таємниці завдяки до створення перших банківських установ у їх сучасному розумінні. Правове регулювання банківської таємниці стало похідним від вже існуючої комерційної таємниці, врегульованої звичаями ділового обороту. Формування конфіденційного статусу особи вкладника відбулося ще за часів діяльності індивідуальних лихварів, в період коли останні перейшли від здійснення виключно кредитних операцій до прийому грошей на збереження. Через рідко протиправне походження коштів клієнти лихварів не бажали розголошення відомостей про їх вклади, тому такі якості лихваря, як ступінь його надійності, здатність зберігати таємницю вкладу безпосередньо впливали на вибір клієнта;

- обґрунтування незаконності формування будь-яких інших баз даних, що передбачають включення інформації, віднесеної законом до банківської таємниці є. Надання доступу компетентними суб'єктами до таких даних є прикладом ненаалежного здійснення обов'язку дотримання банківської таємниці.

**Список публікацій здобувача за темою дисертації та відомості про
апробацію матеріалів дисертації:**

1. Хижняк А. В. Особливості вирішення спорів щодо визначення участі батька у вихованні дитини. *Римське право і сучасність*: мат. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 18 травня, 2019 року). / за заг. ред. д.ю.н., проф. Є.О. Харитонова. Одеса: Фенікс, 2019. С. 82-85.

2. Хижняк А. В. Банківська таємниця в цивільно-правових відносинах : *Правове життя сучасної України*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 17 вересня 2018 р.) / за ред. Г. О. Ульянової ; уклад.: О. В. Дикий, І. І. Братінов. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. – С. 466-469.

3. Хижняк А. В. Щодо цивільно-правового обов'язку збереження банківської таємниці. *Наука та суспільне життя України в епоху глобальних викликів людства у цифрову еру (з нагоди 30-річчя проголошення незалежності України та 25-річчя прийняття Конституції України)* : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 21 трав. 2021 р.). За заг. ред. С. В. Ківалова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Т. 2. С. 472-474.

4. Хижняк А. В. Цивільно-правовий аспект відносин збереження банківської таємниці. *Сталий розвиток суспільства та держави: сучасні виклики та перспективи розвитку* : у 2 т. : матеріали Всеукраїнської наукової конференції молодих вчених (м. Одеса, 27 листопада 2020 р.) / уклад. : А. С. Гумешок, В. С. Кучерявенко та ін. ; за ред. М. Р. Аракеляна, К. І. Спасової. Т. 1. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2020. С. 169-171.

5. Хижняк А.В. Незаконне розкриття банківської таємниці як передумова порушення суб'єктивних цивільних прав. *Електронне наукове фахове видання юридичного факультету ДПІП «Ужгородський національний університет» «Порівняльно-аналітичне право»*. 2020. №2. С. 72-75. URL: http://paper-journal.in.ua/wp-content/uploads/2020/08/PAP_2_2020-1.pdf

6. Хижняк А.В. Місце банківської таємниці в цивільно-правових відносинах. *Науково-практичний журнал «Часопис цивілістики»*. 2021. № 42. С. 14-17. (отправлена через Некит – прийнята) оплачена

7. Хижняк А.В. Джерела цивільно-правового регулювання банківської таємниці. *Knowledge, Education, Law, Management*. 2021. № 3 (39). vol. 2. Р. 212-216. URL: <http://ke'lmzasor.in.ua/viewpdf/6549>

8. Хижняк А.В. Належне виконання цивільного обов'язку дотримання банківської таємниці. *Юридичний вісник*. №4, 2021. С. 169-175. URL: http://yurvisnyk.in.ua/v4_2021/24.pdf

Характеристика особистості злобувача.

Хижняк Анастасія Володимирівна, народилась 02.02.1991 року в смт Томашпіль Вінницької області. З 1997 році по 2007 рік навчалась у Томашпільській загальноосвітній школі I-III ступенів, яку закінчила з відзнакою «золота медаль». В 2007 році вступила до Національного університету «Одеська юридична академія» (раніше – ОНЮА) на факультет адвокатури, в 2012 році отримала диплом магістра з відзнакою. В 2013 році вступила до Одеського національного економічного університету (заочна форма навчання) на факультет «Облік та аудит», який закінчила в 2015 році. З 2017 по 2021 рік навчалась у аспірантурі Національного університету «Одеська юридична академія». З жовтня 2008 року – по січень 2012 року працювала на посаді диспетчера факультету адвокатури НУ «ОЮА». З січня 2012 по вересень 2012 року працювала на посаді юрисконсульта ДП «Чоразморшлях». З жовтня 2012 року по вересень 2013 року працювала на посаді юрисконсульта ТОВ «ПРОПЕС А-2». З жовтня 2013 року по жовтень 2014 року – помічник адвоката. З жовтня 2014 року по теперішній час займається адвокатською практикою індивідуально. З 2016 року по теперішній час старший партнер АО «Марієв та партнери». З 2017 по 2019 рік – викладач НУ «ОЮА» за сумісництвом. Має 4 наукові статті, опубліковані у фахових виданнях, перелік яких затверджений МОН України, 1 наукову статтю, опубліковану у зарубіжному періодичному виданні з юридичного напрямку, 4 тез доповідей на науково-практичних конференціях.

Оцінка мови й стилю дисертації. Мова й стиль дисертаційного дослідження відповідають вимогам, які висуваються до наукової праці такого рівня.

У результаті попередньої експертизи дисертації Хижняк А.В. та повноти основних результатів дослідження

УХВАЛИЛИ:

1. Затвердити висновок про наукову повноту, теоретичне та практичне значення щодо результатів дисертаційного дослідження Хижняк Анастасії Володимирівни на тему: «Цивільно-правовий аспект банківської таємниці», представленої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Хижняк Анастасії Володимирівни на тему: «Цивільно-правовий аспект банківської таємниці» відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року №261 (зі змінами і доповненнями від 3 квітня 2019 року №283), п.10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року №167, правовий аспект банківської таємниці» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081-Право.

3. Рекомендувати дисертацію Хижняк Анастасії Володимирівни на тему: «Цивільно-правовий аспект банківської таємниці» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081-Право.

Рецензент:

д.ю.н., професор,
професор кафедри цивільного права

О.І. Сафончик

Рецензент:

к.ю.н., доцент,
доцент кафедри цивільного права

О.М. Берназ-Лукавецька

